

СТАНОВИЩЕ

Относно конкурс, обявен от Софийски университет „Св. Климент Охридски“ за академичната длъжност професор по направление 2.2. История и археология (Средновековна българска история) за нуждите на Исторически факултет, обнародван в Държавен вестник, бр. 21 от 15 март 2022 г.

от доц. д-р Ангел Николов Николов
Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Исторически факултет,
катедра „История на България“

Документи за участие в конкурса е подал един единствен кандидат: доц. д-р Георги Николов Николов, преподавател в катедра „История на България“ при Историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Комисията по преглед на документите е установила, че подадените документи за конкурса отговарят на нормативните изисквания. Представената таблица за изпълнението на минималните национални изисквания по чл. 26 от ЗРАСРБ свидетелства, че кандидатът набира необходимия брой точки за участие в настоящия конкурс.

Кандидатът участва в конкурса с 33 публикации от периода 1981–2022 г., чийто оригинални научни приноси подробно и коректно са описани от него. Централно място заема хабилитационния труд (монография) *Из историята на Самуилова България*. София, 2022. 319 с. ISBN 978-619-7377-25-5 (мека подвързия); ISBN 978-619-7377-26-2 (твърда подвързия); ISBN978-619-7377-27-9 (pdf)

Книгата включва предговор, четири глави, библиография и списък на съкращенията.

В предговора (с. 7-10) авторът е изложил основните цели на своето ново монографично изследване, а именно – да изложи и защити своето професионално гледище по редица стари интерпретации и да предложи свои нови тълкувания на достигналите до нас исторически извори за съдбата на Българското царство в края на X – началото на XI в.

в светлината на научните дискусии и съпътстващите ги политически и обществени дебати, проведени около отбелязаната през 2014 г. 1000-годишнина от смъртта на цар Самуил.

Първата глава (с. 11-22) е посветена на родословието на комитопулите – един от често коментирания в историографията спорен въпрос, относно който Георги Николов категорично застъпва становището, че цар Самуил и неговите братя са били кръвно свързани по майчина линия с династията на хан Крум (с. 17 сл.). Авторът предполага, че Самуил е бил най-възрастният син сред синовете на комит Никола (с. 16), но ми се струва твърде вероятно той да е бил трети син – една възможност, която сам Георги Николов подробно разглежда, за да я определи в края на краищата като недоказуема (с. 13-14).

Във втората глава (с. 23-36) Георги Николов прави критичен анализ на тезата на Петер Шрайнер, че сведението на Йоан Скилица за ослепяването на Самуиловата армия след битката при Ключ през 1014 г. е плод на византийската пропаганда и не се основава върху реални исторически факти. В частност, авторът приема, че Скилица „се е ползвал от не достигнал до наше време свод от български хроники“ (с. 29) – едно интересно допускане, което би следвало да се има предвид при по-нататъшните проучвания върху историческото произведение на този византийски автор. Приведени са и някои извори, които свидетелстват, че индивидуалните и масовите ослепявания са били често практикувани през дългото и белязано с множество кръвопролития управление на Василий II (с. 25-26). Напълно подкрепям възраженията на Георги Николов спрямо твърде крайната и категорична теза на Петер Шрайнер, която има своята научна стойност, но не би могла да се възприеме като нещо повече от смела и интересна хипотеза. В края на краищата, няма сериозни основания да се усъмним, че след битката при Ключ византийците са извършвали ослепявания, друг е въпросът доколко масови са били те и дали цифрата 15 000 би следвало да се приема буквално.

Трета глава (с. 37-134) е посветена на проблема за смъртта на българските владетели от края на X – началото на XI в.: Борис II (978), Роман-Симеон (997), Самуил (1014), Гаврил-Роман Радомир (1015) и Йоан-Владислав (1018). Както основателно отбелязва Георги Николов, изворите за тази епоха „съдържат сравнително повече сведения за последните дни и часове на българските царе, за обстоятелствата довели до тяхната кончина, за техните убийци и др.“ (с. 38), а разкопаните от гръцкия археолог А. Муцопулос гробове в базиликата на о. Св. Ахил в Преспанското езеро дават възможност

на съвременните изследователи да си изградят една по-непосредствена представа за посмъртната почит към цар Самуил и някои от членовете на неговата фамилия. Особено убедителна е предложената от автора реконструкция на хронологията и последователността на събитията около пленяването и последните години на цар Роман-Симеон (991-997 г.) – драматичното разминаване в сведенията на Йоан Скилица и Яхя Антиохийски винаги е предизвиквало сериозни дискусии в историографията и затова ми се струва полезен опитът на Георги Николов да предложи в подреден и изчистен вид своя възглед по този проблем (с. 60-68). Заслужава отбелязване и предложената от автора алтернативна интерпретация на част от гробовете в южния кораб на базиликата „Св. Ахил“, а именно: А-1 и В-2 са свързани с комит Никола, съпругата му Рипсимия и Давид (у Муцопулос – с Йоан Владислав и Иван Владимир), а гроб Δ-2 с известна доза условност е асоцииран с Гаврил-Радомир и членовете на неговото семейство (с. 123-132).

Четвъртата глава под заглавие „Историко-географската област Македония в историята на Българското средновековие“ (с. 135-284) представлява панорамно изложение по тема, която винаги е заемала централно място в проучванията на нашите медиевисти. Изложението започва с полезен очерк върху (пра)българските и славянските нашествия на Балканите и в македонските земи с акцент върху; славянското усядане, което в края на краищата превърнало през VII-X в. Македония в арена на една „видима и невидима война“ (с. 153) между Византия и България за привличане на това население; заселването на Куберовите българи на север от гр. Солун, опитите им за военно-политическо единодействие с Дунавска България (с. 160) и ролята на техните потомци като „свързващо звено, което улеснило народностното и политическо обединение“ на македонските славяни с Българското ханство на Аспаруховите българи през управлението на хан Пресиан (с. 170); покръстването и дейността на св. Климент и св. Наум; положението на Македония в състава на Българското царство до неговата гибел през 1018 г. и опитите за неговото възстановяване; учредяването и развитието на Охридската архиепископия и др. Отделено е внимание и на политиката на българските царе за приобщаване на Македония към Търновското царство, както и на постепенното навлизане през XIII-XIV в. на Сърбия в това географско пространство (с. 278 сл.), чието население несъмнено принадлежало към оформилата се след Покръстването и благодарие дейността на учениците на св. Кирил и св. Методий българска средновековна народност.

Не мога да не отбележа забележителната прецизност, с която Георги Николов цитира историческите извори, като винаги се стреми да използва най-новите критически издания на съответните текстове, както и някои от техните преводи на съвременни езици. В обхвата на рецензирания труд са попаднали както добре познати исторически съчинения, така и някои произведения, които сравнително доскоро не бяха коментирани в нашата историография, а съдържанието им подлежи на допълнително проучване и осмисляне (ярък пример за това е житието на св. Фантино Млади, с. 184-185). Отчетени са също и някои наскоро публикувани археологически материали, като например непознатият до 2016 г. тип медни монети, отсечени в Солунската монетарница, с изображение на цар Иван Асен II, който коронясва своя васал деспот Мануил Комнин (с. 270).

Разбира се, в труда могат да се открият и някои незначителни неточности, измежду които бих отбелязал възприетата от Георги Николов интерпретация (поддържана от Я. Щапов и В. Гюзелев) на познатото единствено по източнославянски преписи „Сказание за Българската и Сръбската патриаршия“ като текст, създаден на Атон в началото на XV в. (с. 275-276) – както показаха проучванията на Е. Белякова и М. Корогодина, това произведение е било съставено в Московска Русия във връзка с възкачването на втория автокефален московски митрополит Теодосий (1461–1464) и съставянето на руската Кормчая книга (сказанието обикновено е помествано като предговор към нея).¹

В публикациите на доц. д-р Георги Николов не се откриват елементи на плагиатство. Както вече беше отбелязано, минималните национални изисквания по чл. 26

---

¹ Белякова, Е. Обоснование автокефалии в русских кормчих. – Церковь в истории России. Сб. 4. Москва, 2000, 139–161 (ново издание на текста); Белякова Е. О происхождении Ярославского списка Кормчей книги. – В: Ярославский список Правды Русской: Законодательство Ярослава Мудрого. Ярославль – Рыбинск, 2010, 42–44; Корогодина М. „Сказание о болгарской и сербской патриархиях“ и происхождение Софийской редакции Кормчей книги. – В: Очерки феодальной России. Вып. 15. Москва – Санкт-Петербург, 2012, 22–44; Корогодина, М. Кормчие книги XIV – первой половины XVII вв. как исторический источник. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора исторических наук. Санкт-Петербург, 2015, 21–22; Корогодина М. Кормчие книги XIV – первой половины XVII веков. Т. 1. Исследование. Москва – Санкт-Петербург, 2017, с. 240, 274, 297-303. Вж. също: Николов, А. Между Рим и Константинополь. Из антикатолическата литература в България и славянския православен свят (XI–XVII в.). София, 2016, 137-138.

от ЗРАСРБ за научна област История и археология (Средновековна българска история), професионално направление 2.2. История и археология са изпълнени от доц. д-р Георги Николов Николов – кандидат за заемане на академична длъжност професор. Материалите по съответните показатели са представени пълно и изчерпателно. Спазени са всички процедурни срокове и законови изисквания за провеждането на конкурса. Накрая, но не на последно място, искам да споделя, че през годините съм имал възможност да се убедя във високите качества на Георги Николов като учен и като преподавател, който винаги се е отнасял към своите колеги и студенти със загриженост, внимание и уважение.

Изложеното дотук ми позволява да заключа, че доц. д-р Георги Николов Николов напълно отговаря на законовите изисквания за придобиване на академичната длъжност професор. Въз основа на горенаписаното препоръчвам на почитаемия Научен съвет на Историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ да присъди на доц. д-р Георги Николов Николов академичната длъжност „професор“.

Саарбрюкен, 13. VI. 2022 г.

доц. д-р Ангел Николов